

کدام شعرهای امام خمینی موسیقی شدند؟

پرونده امام خمینی و ادبیات پرونده‌ای است که همزمان با رحلت بنیانگذار انقلاب اسلامی در سایت شهرستان ادب گشایش یافت. در این پرونده به بررسی وجوه ادبی شخصیت امام خمینی و ادبیاتی که حول این شخصیت بزرگ شکل گرفته است، پرداخته می‌شود. امام خمینی (ره) شخصیتی چندوجهی داشتند و در عین حال که سیاستمداری کامل بودند، شاعری به تمام معنا هم بودند. شاید جالب باشد بدانید که بسیاری از اشعار امام خمینی (ره) توسط خوانندگان کشورمان خوانده شده‌اند. در تازه‌ترین یادداشت پرونده امام خمینی و ادبیات به جمع‌آوری اشعاری از امام که در دستگاه‌های موسیقی رفته و خوانده شده‌اند، پرداخته‌ایم.

شما را به خواندن این مطلب که خانم الهه عزیزی فرد نوشته‌اند دعوت می‌کنیم:

شعر حقیقی‌ترین تجلی‌گاه اندیشه شاعران است. جنبه‌های وجودی هر شاعری، بیشتر از هر جای دیگر در شعرش منعکس می‌شود. هرچند شخصیت سیاسی بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی (ره)، بیشتر و پیشتر مورد توجه همگان بوده است، اما اساسی‌ترین اندیشه‌ها و عقاید ایشان در اشعارشان نهفته است. با سیر در دیوان اشعار امام (ره) می‌توان منزلت ادبی و عرفانی ایشان را بهتر از هر عرصه دیگری شناخت.

دیوان سروده‌های امام خمینی (ره) مجموعه‌ای سرشار از عقاید عرفانی و بیان عشق به معشوق ازلی و معبود حقیقی است. دیوان اشعار ایشان جلوه‌گاه رهایی انسان از خودبینی و خودخواهی و رسیدن به صفا و صمیمیت و اخلاص است. این منظوم با ارزش در شش فصل غزلیات، رباعیات، قصاید، مسمط، ترجیع‌بند و اشعار پراکنده تنظیم گردیده و نخستین بار پس از رحلت ایشان در سال 1372 منتشر شده است. بیشترین قالب شعری که امام خمینی (ره) از آن بهره برده، غزل است.

چهره‌های برجسته دنیای موسیقی کشور عزیزمان نیز بخشی از اشعار امام (ره) را با طنین صدای خویش در دنیای موسیقی، ماندگار کرده‌اند. با توجه به این نکته که قالب غزل در بردارنده عاطفی‌ترین

مضامین شعری است، عمدتاً اشعاری که در عرصه اجرا مورد توجه موسیقی‌دانان و خوانندگان قرار گرفته، غزلیات امام کبیر انقلاب است.

در ادامه، به معرفی آلبوم‌ها و قطعه‌های موسیقی که اشعار امام‌خمينی (ره) در آنها به‌کار رفته است، می‌پردازیم.

1- قطعه حدیث دل

آلبوم «سایه دوست» اثر عبدالحسین مختاباد می‌باشد و با اجرای وی و ارکستر سمفونیک تهران، به یاد امام‌خمينی (ره) برگزار شده است. این آلبوم در سال 1390 از سوی مؤسسه فرهنگی-هنری عروج منتشر گردید. «حدیث دل» عنوان قطعه‌ای از این آلبوم است که براساس شعری از امام‌خمينی (ره) به همین نام خوانده شده است.

بر سر کوی تو ای می‌زده! دیوانه شدم
و وابستم میخانه شدم
دور آن شمع دل‌افروز، چو پروانه شدم
گیسوی تو شانه شدم

عقل را راندم
به هوای شکن
درد دل را به که گویم که دوایی

بدهد؟

ای گل باغ وفا! درد مرا درمان کن
مرا بند نافرمان کن
راز می‌خوارگیم از همه کس پنهان کن
بی‌سامان کن

جرعه‌ای ریز و
گوش چشم به حال من

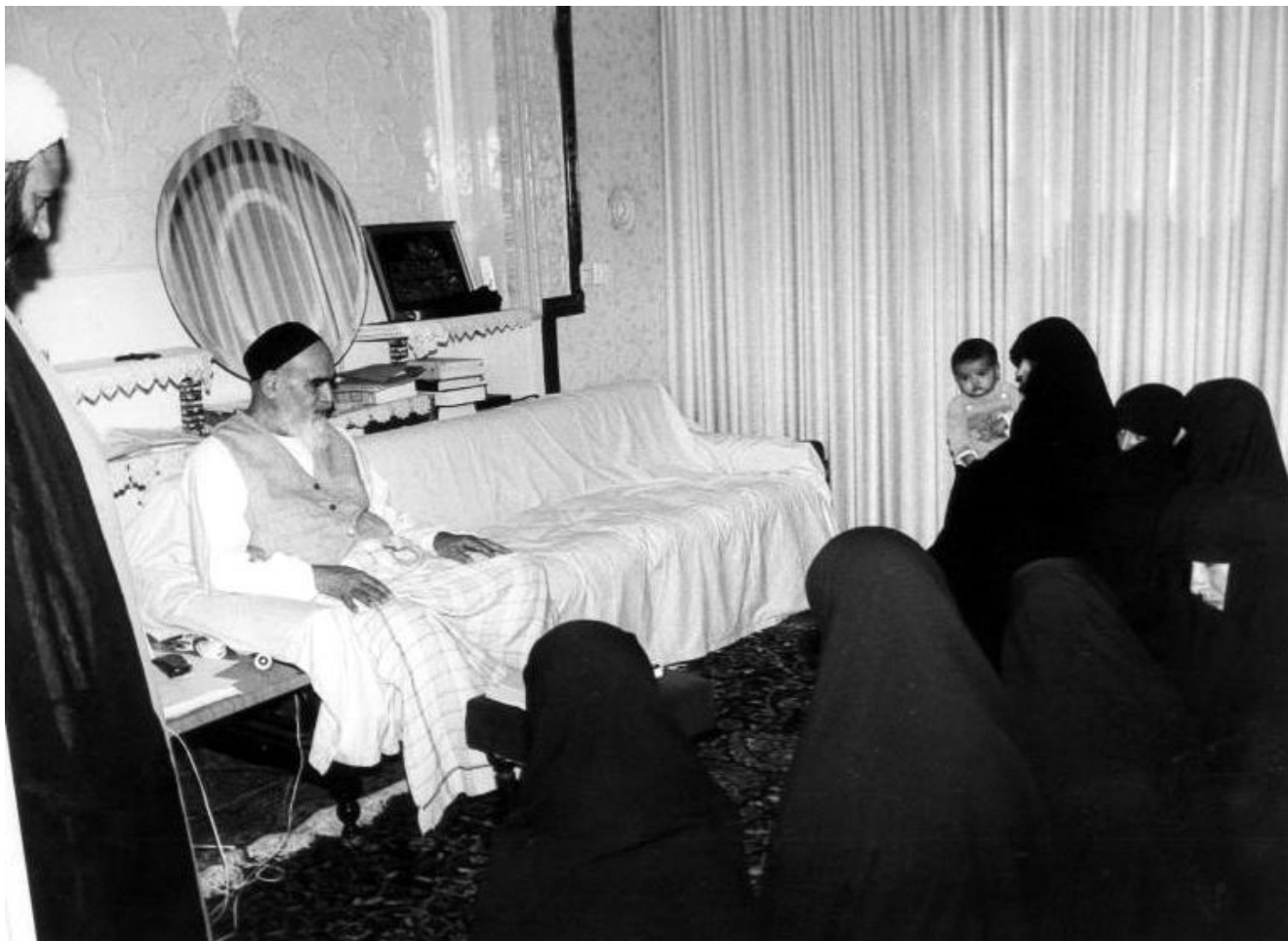
باشد آن شاهد دلدار سرایی بدهد

2- قطعه‌ای از آلبوم یاد یار

«یاد یار» نام یک آلبوم موسیقی به تولید و تدوین محمدعلی چاووشی است که با صدای حسام‌الدین سراج اجرا شده است. قطعه‌ای از این آلبوم در سوگ امام‌خمينی (ره) ساخته شده است. محسن نفر آهنگساز این اثر، تصریح کرده است که این قطعه را از روی ارادت ویژه‌ای که به امام‌خمينی (ره) داشته، ساخته و خود را از مقلدان حضرت امام (ره) معرفی کرده است. این آلبوم موسیقی در سال 1369 به‌وسیله مرکز فرهنگی-هنری عروج و مؤسسه فرهنگی-هنری فجر انتشار یافت. رباعی «همراز» در این قطعه خوانده شده است.

یاران خرابات
طومار فراق بسته،

آن شب که همه می‌کده‌ها باز شوند
هم‌آواز شوند
فارغ ز رقیب، در کنار محبوب
هم‌راز شوند

3- قطعۀ شِکوه

آلبوم «فاصله» از محمد اصفهانی است که در سال 1378 ساخته و از سوی «شرکت فرهنگی-هنری پیام» منتشر شد. «شِکوه» نام هشتمین قطعۀ این آلبوم است. غزل «انتظار» از پیر جماران، امام‌خمینی (ره)، برای اجرا در این قطعه انتخاب شده است.

دادرَس نیست

از غم دوست، در این می‌کده فریاد کشم

که

که در هجر رُخش داد کشم

با

داد و بیداد که در محفل ما، رندی نیست

بار

برش شکوه برم، داد ز بیداد کشم

شادیم داد، غم داد و جفا داد و وفا

صفا مذت آن را که به من داد، کشم

عاشقم، عاشق روی تو نه چیز دگری

هجران و وصالت به دل شاد کشم
 در غمت ای گل وحشی من، ای خسرو من!
 ببرم، تیش □ فرهاد کشم
 مُردَم از زندگی بی تو که با من هستی
 طرفه سرّی است که باید بِرِ استاد کشم
 سال ه □ می گزرد،
 حادثه □ ه □
 می آید
 خرداد کشم
 انتظار فرج از نیم □

4- قطع □ دیدار

این آلبوم موسیقی با موضوع دفاع مقدس ساخته شده است. اصفهانی در گفت و گو با خبرگزاری مهر چنین اظهار کرده است: «از نکات ویژه و مهمی که در تدوین این آلبوم مدنظر ما بود، ویژگی رفتاری امام خمینی (ره) است که ایشان، دیگران را از هر نوع مدح و تعریف و تمجید از خودشان به شدت پرهیز می دادند و همین عدم رضایت از تعریف و تمجید، نکته □ مدنظر ما بود تا کاری عرضه کنیم که مورد رضای خدا و موجب آرامش روح ایشان باشد».

شکوه در سال 1393 از سوی «مؤسس □ آوای هنر» منتشر شد. «دیدار» عنوان قطعه ای از این آلبوم است که براساس غزل «جلو □ دیدار» از امام خمینی (ره) خوانده شده است.

عاشقم
 پرده برگیر که من یار توام!
 عاشق رخسار توام
 جانِ من!
 عشوه کن، ناز نما، لب بگشا
 عاشق گفتار توام
 من
 بر سر بستر من پا بگذار
 دل سوخته بیمارِ توام
 جلوه ای کن که
 با وصالت، ز دلم عقده گشا
 گرفتار توام
 مستم و
 عاشقی سربه گریبانم من
 مرد □ دیدار توام
 عاشقم،
 گر کُشی، یا بنوازی، ای دوست!
 یار وفادار توام
 من، خریدار
 هرکه بینیم خریدار تو است
 خریدارِ توام

5- قطع شمع وجود

«حضور» آلبومی پرخواننده است. در این آلبوم که در رثای امام خمینی (ره) ساخته شده، یازده قطعه با حضور چهره‌های دنیای موسیقی اجرا شده است. چهره‌هایی نظیر محمد اصفهانی، مجید اخشابی، حمید غلامعلی، حسین زمان، بیژن خاوری، مهدی سپهر، امید سیاره، حسین بهادری، پرویز طاهری در این آلبوم خوانده‌اند. قطع «شمع وجود» با صدای محمد اصفهانی و غزلی از حضرت امام (ره) به همین نام خوانده شده که مطلع آن چنین است:

آید آن روز که من هجرت از این خانه کُنم؟
زده، در شاخ عدم لانه کُنم؟

این آلبوم از سوی «مؤسس» سروش» نشر یافته است.

6- آلبوم دیدار دوست

«دیدار دوست» ساخت مهدی نظری و حسین زندی است. این آلبوم به مناسبت بیست‌وسومین سالگرد ارتحال ملکوتی بنیان‌گذار انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی (ره) تولید شده است و سه خواننده به نام‌های مهدی نظری، مسعود نوریان و علیرضا وکیلی‌منش در آن به اجرا پرداخته‌اند.

امتیاز این آلبوم موسیقی در این است که نه یک یا چند قطع انتخابی، بلکه تمام قطعه‌های آن براساس اشعار امام (ره) ساخته شده است. این آلبوم از سوی «دفتر موسیقی معاونت امور هنری» توسط انجمن موسیقی ایران تولید و منتشر شده است. برای خودداری از اطناب سخن به ذکر عناوین قطعه‌ها و آوردن مطلع غزلیات بسنده می‌کنیم:

قطع محرم راز براساس غزل «محرم راز» با مطلع:

هیچ‌دانی که من زار، گرفتار توام؟
دل و جان، سبب گرمی بازار توام

قطع یاد دوست براساس غزل «یاد دوست» با مطلع:

یاد روزی که به عشق تو گرفتار شدم
گذر کرده، سوی یار شدم

قطع ساحل وجود براساس غزل «ساحل وجود» با مطلع:

عاشق روی توام، دست بدار از دل من
رخ تو، حل نکند مشکل من

قطعاً روز وصل براساس غزل «روز وصل» با مطلع:

غم مخور، ایام هجران رو به
از سرما می‌گساران می‌رود

قطعاً غم دیدار براساس غزل «راز بگشا» با مطلع:

مرغ دل پر میزند تا زین قفس بیرون شود
توانش تا دمی مجنون شود

قطعاً چشم بیمار براساس غزل «عشق دلدار» با مطلع:

چشم بیمار تو ای میزده! بیمارم کرد
گیسویت ای یار! گرفتارم کرد

قطعاً قافله براساس غزل «پرده نشین» با مطلع:

این قافله، از صبح ازل سوی تو
رانند
تا شام ابد نیز، به سوی تو
روانند

7- سمفونی انتظار

در سال 1386 نادر مشایخی، رهبر ارکستر سمفونیک تهران، مصادف با سالروز رحلت امام خوبان، چندقطعه ساختن محسن میرمهدی را در «سمفونی انتظار» به اجرا درآورد. در این سمفونی، علی تفرشی و حمید غلامعلی، قطعه‌هایی را براساس غزل‌های «فصل طرب» و «انتظار» اجرا کردند.

فصل طرب

دست‌افشان، به سر کوی نگار آمده‌ام
پای‌کوبان، ز پی نغمه‌تار آمده‌ام
بهر آن حاصل عمر، اگر نیم‌نگاهی باشد
نیم‌نگه، با دل زار آمده‌ام
باده از دست لطیف تو در این فصل بهار
این فصل بهار آمده‌ام
مطرب عشق، کجا رفته در این فصل طرب
که به عشق و طربش

باده‌گسار آمده‌ام
 در میخانه گشایید! که از مسلخ عشق
 به هوای
 رخ آن لاله‌گذار آمده‌ام
 باز
 جام زهد دریدم، رهم از دام بلا
 رستم ز پی دیدن یار آمده‌ام
 به تماشای صفای رُخت، ای کعبه دل!
 به صفا پشت و
 سوی شهر نگار آمده‌ام

سازند. اثر بیان کرده است: با توجه به نوای نی که در این ارکستر
 طنین‌انداز بود، هدف از اجرای آن، بیان سوز دل عارفی است که نباید
 از سرنوشت اجتماع و هم‌نوعان خویش غافل بماند. وی امام‌خمینی (ره)
 را از این جهت عارفی اجتماعی معرفی کردند.

8- قطعه انتظار

غزل انتظار از اشعاری است که چندین بار به‌وسیله خوانندگان کشورمان
 اجرا شده است. در سال 1388 گروه کر دفتر موسیقی به‌مناسبت سال‌گرد
 رحلت امام‌خمینی (ره) قطعه انتظار را به‌گونه‌ای دیگر به رهبری
 «رازمیک اوحانیان» در حسینیه جماران اجرا کردند.

9- قطعه ارکسترال ایران 1404

در سال 1388 مهدی وجدانی، قطعه «ایران 1404» را براساس غزل نامی
امام‌خمینی (ره)، با عنوان «چشم بیمار» اجرا کرد.

من به خال لب، ای دوست! گرفتار شدم
 دیدم و بیمار شدم
 چشم بیمار تو را
 فارغ از خود شدم و کوس «اناالحق» بزدم
 همچو منصور

خریدار سر دار شدم
غم دلدار، فکنده است به جانم شرری
آمدم و شهر [بازار شدم
در میخانه گشایید به رویم شب و روز
از مدرسه بیزار شدم
جام [زهد و ریا کندم و بر تن کردم
پیر خراباتی و هشیار شدم
واعظ شهر، که از پند خود آزارم داد
رند می‌آلوده، مددکار شدم
بگذارید که از بتکده یادی بکنم
دست بت میکده بیدار شدم

10- آلبوم زاد [عشق

آلبوم «زاد [عشق» با صدای سیدجلال‌الدین محمدیان از سوی «مرکز موسیقی حوز [هنری» تولید و منتشر شده است. این آلبوم شامل یازده قطعه است که به‌جز سرود [یک قطعه که از علی معلم است، اشعار ده قطعه [دیگر از میان غزلیات امام‌خمینی (ره) انتخاب شده‌اند و هرکدام بیان‌گر مناسبتی معین نظیر ولادت، ارتحال، تأمل‌های عرفانی و... در ارتباط با امام (ره) است. در ادامه برای جلوگیری از اطال [کلام به ذکر نام قطعه‌های این اثر و مطلع غزلیاتی که در آن آورده شده، می‌پردازیم.

قطعه [صاحب‌نظر، غزل «وادی ایمن» با مطلع:

من در این بادیه، صاحب‌نظری می‌جویم
کرده‌ام و راهبری [می‌جویم

قطعه [بس کن براساس غزل «رازگشایی» با مطلع:

بس کن این یاوه‌سرایی، بس کن
کی خویش ستایی؟ بس کن

قطعه [میلاد گل براساس غزل «میلاد گل» با مطلع:

میلاد گل و بهار جان
آمد
می‌کشان آمد

قطعه [خم ابرو براساس غزل «قبل [محراب» با مطلع:

خم ابروی کجت قبله محراب من است
تبوتاب من است
تاب گیسوی تو خود راز

قطع عاشق روی تو براساس غزل «ساحل وجود» با مطلع:

عاشق روی توام، دست بدار از دل من
رخ تو، حل نکند مشکل من
به خدا! جز

قطع بهار جان براساس غزل «بهار جان» با مطلع:

بهار آمد جوانی را پس از پیری ز سر گیرم
یار بنشینم ز عمر خود ثمر گیرم
کنار

قطع گلرخان براساس غزل «جام جم» با مطلع:

با گلرخان بگویند ما را به خود پذیرند
عاشقان بیدل همواره دست گیرند
از

قطع زاده عشق براساس غزل «صاحب درد» با مطلع:

مـــــــا زاده عشقیـــــــم و فزاینـــــــد
دردیم
به نبردیم
با مدّعی عاکف مسجد،

قطع رهبر دل براساس غزل «شمس کامل» با مطلع:

صف بیارایید رندان! رهبر دل آمده
برای دیدنش، منزل به منزل آمده
جان،

قطع دل آشفته براساس غزل «مستی عاشق» با مطلع:

دل که آشفته روی تو نباشد، دل نیست
خال تو نشد، عاقل نیست
آن که دیوانه

یادداشتی از الهه عزیزی فرد